

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНОГО СКЛАДНИКА НА УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ РЕГІОНУ

THE INFLUENCE OF THE INFORMATION COMPONENT ON THE REGIONAL COMPETITIVENESS MANAGEMENT

Ця стаття присвячена розгляду складових частин конкурентоспроможності регіону, а особливо впливу її інформаційного складника у контексті інформатизації суспільства та глобалізаційних процесів, що роблять інформацію одним із головних чинників зростання будь-якого суб'єкта. Розглянуто питання конкурентної переваги для регіональної конкурентоспроможності, визначено основні ресурси, щодо яких відбувається конкуренція регіонів, та встановлено, що регіонам необхідно розвивати власну конкурентну перевагу. Також у статті висвітлено питання використання інформативного складника для розвитку регіону та проблеми управлінням особливостей, що мають окремі регіони. Висвітлено питання необхідності використання інформаційного складника під час застосування різноманітних методів управління конкурентоспроможністю регіону. Умовами підвищення рівня конкурентоспроможності регіону повинні стати розробка та реалізація моделі стратегічного управління розвитком конкурентоспроможності економіки регіону, яка б передбачала діагностичний аналіз соціально-економічного розвитку регіону в рамках економічного, інноваційного, трудового та соціального середовища, планування та прогнозування основних показників зазначених сфер, а також формулювання стратегічних засад підвищення конкурентоспроможності регіону. Оглянуто дослідження науковців із наведеного питання та висвітлено основні аспекти їх поглядів задля глибинного дослідження наведених питань та формування власних висновків і пропозицій стосовно використання інформаційного складника в управлінні конкурентоспроможністю регіону. Визначено, що основним аспектом під час вирішення питання використання переваг інформаційного складника в управлінні конкурентоспроможністю регіону слід вважати власне управління та необхідність його модернізації в сучасних умовах задля вирішення проблемних аспектів регіонів, що включає в себе і окремі аспекти конкурентоспроможності. Також встановлено, що питання використання інформаційного впливу в управлінні конкурентоспроможністю регіону потребує подальшого наукового дослідження та пропозицій щодо його вдосконалення.

Ключові слова: конкурентна перевага, інформаційний складник управління, конкурентна привабливість, інноваційні методи регіонального розвитку.

This article examines the components of the region's competitiveness and especially the impact of its information component in the context of informatization of society and globalization processes which make information one of the main factors of growth of any entity. The issue of competitive advantage for regional competitiveness is considered the main resources for which the regions compete is identified and it is established that the regions need to develop their own competitiveness. This article also covers using of the informative component for the development of the region and its management of competitiveness considering the features of individual regions. The main question is the necessity of the information's parts usage during the implements of different ways of managing the marketability of a region. Inventions and implementations of the strategical methods are important conditions of the marketability increase in a region. Which are able to anticipate diagnostical analysis of the social-economic development of the region in the margins of economy, innovations, working and social environment. Planning and forecasting of the main criteria of the areas. In addition, forming of the strategical to increase competitive ability of a region. The research of scientists on this issue is reviewed and the main aspects of their views are highlighted for in-depth study of these issues and formation of their own conclusions and proposals for using information component in managing the competitiveness of the region. It is determined that the main aspect in solving the issue of using the advantages of the information component in managing the competitiveness of the region should be considered its own management and the need to modernize it in modern conditions to address problematic aspects of regions: which includes some aspects of competitiveness. It is also established that the issue of using the information impact in the management of the region's competitiveness requires further research and proposals for its improvement.

Key words: competitive advantage, information component of management, competitive attractiveness, innovative methods of regional development.

УДК 338.26(477):352
DOI <https://doi.org/10.32843/ptm2663-5240-2021.25.8>

Маслівець Г.Ю.

аспірант кафедри регіональної політики
Навчально-науковий інститут публічного
управління та державної служби
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Ігнатенко О.С.

д. техн. наук, професор,
професор кафедри регіональної
політики
Навчально-науковий інститут публічного
управління та державної служби
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Постановка проблеми. Соціально-економічна ситуація, що склалася в українських регіонах, потребує оновлення підходів до здійснення регіонального управління, посилення його інформаційного складника. Своєю чергою це зумовлює необхідність виявлення факторів, які можуть стримати негативні тенденції, що виникли у зв'язку з глобальними економічними трансформаціями, і забезпечити підвищення конкурентоспромож-

ності регіонів України на засадах їх розвитку та самоорганізації.

Саме тому набуває актуальності проблематика регіональної конкурентоспроможності як здатності регіону створювати, розвивати та захищати свої конкурентні переваги. Наявність конкурентних переваг надає змоги регіонам не лише зміцнювати власний конкурентний статус, а й сприятиме підвищенню рівня конкурентоспроможності економіки країни загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що питання підвищення конкурентоспроможності регіону зараз особливо актуальні, і їх значимість підтверджена як результатами низки досліджень, так результатами діяльності на всіх рівнях влади. Теоретичні і методологічні основи оцінки конкурентоспроможності регіону і країни, а також окремі питання соціально-економічного розвитку регіонів розглянуто у роботах таких вітчизняних вчених, як С. Біла, І. Дегтярова, В. Керецман, М. Миколайчук, М. Мироненко та інші, а також зарубіжних авторів: Б. Асхайма, С. Гарелли, Р. Камань, П. Кругмана, Б. Лундвала, Е. Маркусен, К. Переса, М. Портера, Д. Рікардо, Д. Сепика, К. Фрімена та інших. Відомі дослідження за означеним напрямом Світового економічного форуму та Інституту менеджменту (Institute of Management Development).

Питаннями оцінки впливу інформатизації на конкурентоспроможність займалися вчені Д. Сайкель, С. Олинер, К. Штирох, Д. Родрік, Ф. Треббі, С. Росотто, К. Кімура та інші. В їх роботах розглядається вплив інформатизації на економіку загалом, тоді як вплив на конкурентоспроможність регіону залишається досить слабо вивченою темою. Серед теоретичних розробок, що стосуються цієї проблематики, окремо слід відзначити науковий здобуток таких учених, як І. Ансофф, А. Воронкова, П. Друкер, Б. Жихаревич, М. Кизим, С. Клименко, М. Портер, В. Пономаренко, О. Тридід, Р. Фатхудинов, А. Селезньов, Й. Шумпетер та інші.

Необхідність оцінки впливу інформаційної інфраструктури на конкурентоспроможність ставить питання чіткого визначення поняття «конкурентоспроможність регіону». Розглянемо найбільш структурно виважені визначення цього терміну. Так, Р.А. Фатхудинов вважає, що конкурентоспроможність регіону – це «процес управління суб'єктом своїми конкурентними перевагами для досягнення перемоги або інших цілей у боротьбі з конкурентами за задоволення об'єктивних або суб'єктивних потреб у рамках законодавства або в природних умовах» [7, с. 64]. Варто зазначити, що автор розглядає конкурентоспроможність як процес.

Своєю чергою А.З. Селезньов пропонує розуміти конкурентоспроможність як «зумовлене економічними, соціальними, політичними та іншими факторами становище регіону та його окремих товаровиробників на внутрішньому та зовнішніх ринках, що відображають показники (індикатори), що адекватно характеризують такий стан та його динаміку» [6, с. 495]. На нашу думку, цей підхід представ-

ляється досить вузьким, оскільки регіональна конкурентоспроможність тут розглядається через конкурентоспроможність ряду економічних суб'єктів, ігноруючи інституційне середовище, людський капітал та інше.

Б.С. Жихаревич розглядає конкурентоспроможність економіки регіону як «надання регіонами різних умов для розміщення на своїй території господарюючих суб'єктів, а також сукупність фізико-географічних і соціально-економічних його характеристик, які створюють умови для формування на його території економічних структур і структур розселення» [2, с. 372]. Ми вважаємо це визначення є найбільш точним. Дійсно, на сьогоднішній день вже регіони конкурують за можливість прийняти на своїй території інноваційні компанії та проєктні команди шляхом надання умов комфортного здійснення економічної діяльності, що своєю чергою робить регіон ще більш конкурентоспроможним. Водночас жодне з наведених визначень не передбачає динамічний аспект розвитку конкурентоспроможності на засадах використання об'єктивної інформації в реальному масштабі часу, що дозволяє досягти адаптування наукових підходів щодо підвищення конкурентоздатності до сучасних потреб регіонів та умов отримання конкурентних переваг, безперервності процесів удосконалення, зосередження уваги на найбільш гострих проблемах реорганізації адміністративних процесів та процесів розвитку підприємництва. Означені положення сприятимуть розвитку інформаційного суспільства стосовно налагодження взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадськості між собою, що також є підтвердженням актуальності обраного напрямку досліджень і може вважатись не вирішеною раніше частиною загальної проблеми.

Метою статті є дослідження впливу інформаційного складника на управління конкурентоспроможністю регіону. У межах цього дослідження важливо виявити доктринальні та нормативні чинники інформаційного складника за впливом на управління конкурентоспроможністю регіону.

Виклад основного матеріалу. Провідним напрямом підвищення конкурентоспроможності країни є посилення конкурентних позицій її регіонів і більшою мірою за рахунок формування конкурентних переваг високого порядку, до яких, безсумнівно, належать інновації в економіці регіону на підвалинах розбудови інформаційного простору. Тобто на часі сприяння розвитку інноваційного напрямку органами публічної влади на регіональному рівні.

Основним і визначальним складником будь-якої інформаційної системи взагалі і формування системи моніторингу на регіональному рівні є функціонально взаємопов'язані комплекси даних і процедур їх обробки. Відзначимо, що ці комплекси ні окремо, ні разом ще не створюють тієї цілісності, яка властива системам. Системні властивості системи моніторингу розвитку регіону проявляються тоді, коли така інформаційна система розглядається в динаміці взаємозв'язку з середовищем, тобто коли істотними стають фактори керованості і адаптивності до мінливих зовнішніх умов, стійкості в часі. Саме тому система моніторингу розвитку регіону, крім функціональних компонент, основних з погляду призначення системи, має включати організаційні компоненти та компоненти забезпечення, призначенням яких є створення необхідних умов для підвищення конкурентоздатності регіону, зокрема відносно змін в публічному управлінні та адмініструванні на регіональному рівні. Своєю чергою система моніторингу розвитку регіону – це складова частина деякої більшої системи, наприклад, системи розвитку реального сектору чи сис-

теми надання публічних послуг регіону, що забезпечує досягнення будь-якої конкретної мети в діяльності людини.

Система моніторингу розвитку регіону, як і практично всі сучасні інформаційні системи, має включати обчислювальні комплекси, які складають фізичний компонент цієї системи. Такими компонентами є як зовнішні засоби пам'яті, так і технічні та обчислювальні засоби, що забезпечують безпосередньо обробку і взаємодію користувачів з інформаційною системою регіону. Належним чином створена система постійного спостереження за явищами і процесами розвитку регіону, що відбуваються в його економіці, соціальній, гуманітарній та інших сферах, є базовою для обґрунтування управлінських рішень. Саме управлінські рішення мають розглядатись як основа (план, програма) розв'язання проблеми підвищення конкурентоздатності регіону, основна форма впливу місцевих органів публічної влади на всі складники територіального розвитку щодо забезпечення безпеки та потреб людей та об'єктів економіки.

У процесі моніторингу відбувається отримання і обробка інформації про стан соціально

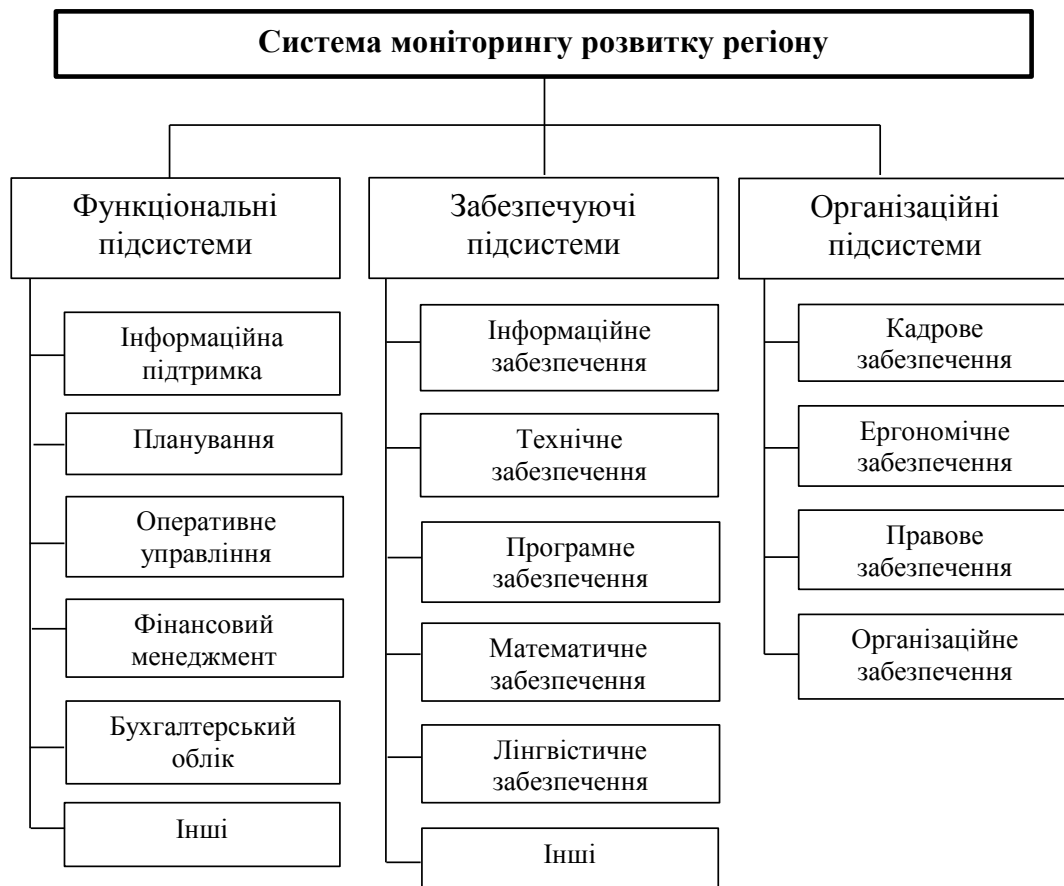

Рис. 1. Організаційно-функціональний склад системи моніторингу розвитку регіону

значущих об'єктів і зовнішніх умов у регіоні для виявлення процесів, ситуацій, подій, що визначають управлінські дії місцевих органів публічної влади як стосовно безпосереднього впливу, так і щодо підтримки. Зокрема, подією може бути будь-який якісний результат в регіоні: міграція населення, виникнення соціальної напруги, форсмажорні обставини тощо.

Другий компонент – це програмні засоби (процедури) і технології, що забезпечують функціонування системи моніторингу розвитку регіону. Зазвичай окремо виділяють підсистему загального управління даними, а також процедури спеціалізованої функціональної обробки, що відображають вимоги предметної сфери за повноваженнями та конкретизованими напрямками діяльності органу публічної влади.

Значною мірою сутність системи моніторингу розвитку регіону виражається третім компонентом – інформаційним фондом, який характеризується не тільки інформацією, що міститься в ньому, але і способом її організації (модель даних), а також формою подання, яка своєю чергою визначається можливостями лінгвістичного забезпечення – мовами подання та управління інформацією. Саме лінгвістичне забезпечення характеризує сутність (функціональні можливості і керованість) системи моніторингу розвитку регіону, забезпечуючи «дифузний» прошарок між «природним», зазвичай енергоматеріальним середовищем, та інформаційним середовищем, що має переважно абстрактну штучну природу.

Організаційно-функціональний склад системи моніторингу розвитку регіону наведено на рис. 1.

Функціональні підсистеми реалізують і підтримують моделі, методи і алгоритми обробки інформації та формування керуючих впливів у рамках завдань за повноваженнями місцевих органів публічної влади.

Наприклад, до питань, які вирішуються районними і обласними радами винятково на їх пленарних засіданнях (Стаття 43 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні») і значною мірою визначають конкурентоспроможність відповідного регіону, а їх вирішення залежить від наявності та функціонування системи моніторингу розвитку регіону, слід віднести:

- затвердження програм соціально-економічного та культурного розвитку;
- вирішення питань про продаж, передачу в оренду, під заставу об'єктів комунальної власності або прийняття рішення про здійснення державно-приватного партнерства щодо об'єктів комунальної власності;

- вирішення питань щодо управління об'єктами спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, що перебувають в управлінні районних і обласних рад;

- вирішення питань про надання дозволу на спеціальне використання природних ресурсів відповідно районного, обласного значення;

- прийняття за пропозицією відповідних сільських, селищних, міських рад рішень, пов'язаних зі створенням спеціальних вільних та інших зон.

Тобто склад і призначення функціональних підсистем залежать від складу питань за пріоритетами територіального розвитку, що й визначає особливості використання інформаційної системи. На рис. 1 наведені деякі сфери, функціональність яких здається досить очевидною. Відзначимо тільки, що підсистема інформаційної підтримки так чи інакше є в складі будь-якої діяльності місцевого органу публічної влади, оскільки саме вона визначає якість виконання їх функцій й повноважень і технологічну підготовку діяльності.

Склад забезпечуючих підсистем досить стабільний і зазвичай мало залежить від предметної сфери використання системи моніторингу розвитку регіону. Відзначимо такі компоненти:

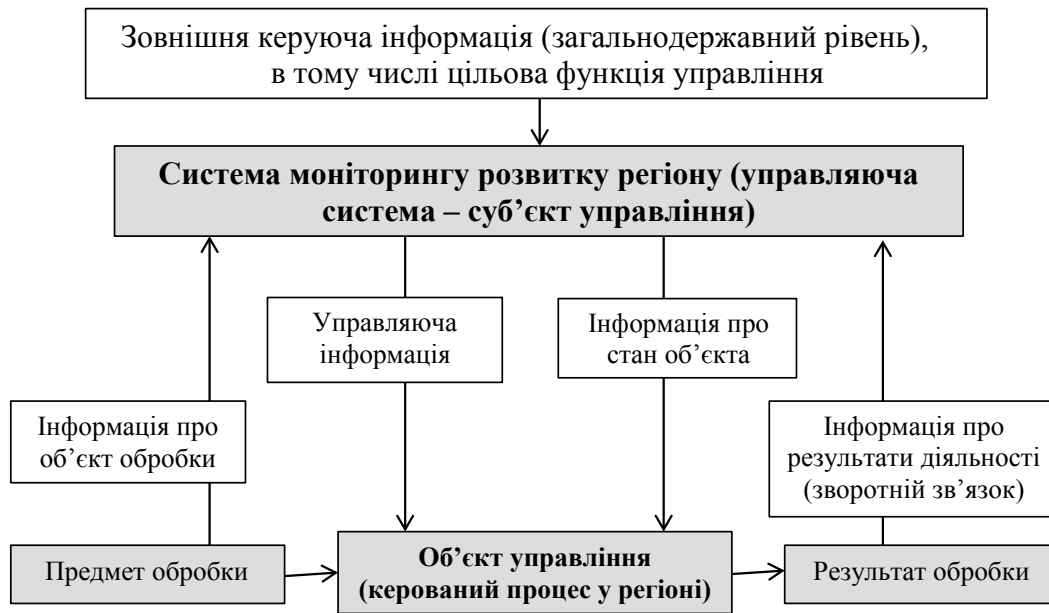
- програмне забезпечення – сукупність програмних компонентів регулярного застосування, необхідних для вирішення функціональних завдань і програм;

- математичне забезпечення – сукупність методів, моделей і алгоритмів обробки інформації, що використовуються в системі;

- лінгвістичне забезпечення – сукупність мовних засобів, що забезпечують гнучкість і багаторівневність подання та обробки інформації в системі моніторингу розвитку регіону [1, с. 24–32].

Організаційні підсистеми певною мірою належать до забезпечуючих, але спрямовані передусім на забезпечення ефективної роботи персоналу і системи загалом, тому можуть бути виділені окремо. Відзначимо, що розробка системи моніторингу розвитку регіону повинна починатися саме з організаційного забезпечення: обґрунтування доцільності системи, показників, що визначають її діяльність, складу функціональних підсистем, організаційної структури управління, технологічних схем перетворення інформації, порядку проведення робіт та ін.

Управління конкурентоспроможністю регіону в загальному випадку так чи інакше ґрунтується на процесах обробки інформації, необхідної для прийняття рішень, спрямованих на досягнення певної мети. З іншого боку,

Рис. 2. Місце системи моніторингу в управлінні конкурентоспроможністю регіону

управління – це функція системи, що забезпечує збереження її основних властивостей і/або розвиток за обраним напрямом. Управління конкурентоспроможністю регіону здійснюється саме для досягнення певної мети, цілком конкретної для кожного окремого об'єкта управління і пов'язаної зі станами об'єкта і середовища, в якому він знаходиться.

Узагальнена схема інформаційних потоків і місце системи моніторингу розвитку регіону в процесі управління представлені на рис. 2. Тут система моніторингу розвитку регіону представлена в узагальненому розумінні, як система, що забезпечує вироблення керуючого впливу інформації шляхом її синтезу на основі вже наявної інформації: даних про стан об'єкта, навколишнього середовища, в тому числі даних про ефективність раніше вироблених керуючих впливів.

Дослідження характеру взаємодії керованого процесу та системи моніторингу розвитку регіону через визначення структури і характеру інформаційних потоків між ними розглядалось з позицій системного підходу. Вважалось, що система моніторингу являє собою відображення аспектів територіального розвитку з погляду єдності його поведінкових і структурних явищ, а зумовленість як функціонування, так і розвитку цього цілого визначається специфікою внутрішньої будови, специфікою його елементів і особливостями взаємодії між ними. Тобто система моніторингу розвитку регіону – це така будова, яка здійснює перетворення причинних впливів з навколишнього соціально-еко-

номічного середовища регіону або зсередини системи на відповідні зміни об'єкта як цілого.

Тут поняття «поведінка» відображає зв'язок змін у навколишньому соціально-економічному середовищі регіону або в самій системі управління його конкурентоспроможністю із зовнішніми чи внутрішніми причинними впливами, що викликали ці зміни, а будова системи управління конкурентоспроможністю регіону – як протилежна властивість, яка визначається єдністю множини елементів і структури, що здійснює їх інтеграцію в цілісне утворення.

Таким чином, проведені дослідження дозволяють констатувати, що інформатизація в управлінні конкурентоспроможністю регіону – це сукупність організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, управлінських процесів, що спрямовані на створення умов для задоволення інформаційних потреб громадян та місцевих органів публічної влади регіонального рівня на основі створення, розвитку і використання системи моніторингу розвитку регіону, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, які побудовані на основі застосування сучасної комп'ютерної та мережевої техніки. При цьому управління конкурентоспроможністю регіону (за Портером) слід розглядати як продуктивність використання регіональних ресурсів і насамперед робочої сили і капіталу порівняно з іншими регіонами, яка враховується у величині валового регіонального продукту на душу населення, а також в його динаміці [5, с. 64].

За сучасними підходами міжрегіональна конкуренція асоціюється з принципово новою

якістю конкурентних процесів в умовах розвитку інформатизації, при цьому значно змінюється формат конкурентної боротьби на всіх рівнях ринкових відносин. Зокрема, якщо за попередніми реаліями учасниками світового ринку були країни, то вкрай інтенсивний розвиток і впровадження інформаційних технологій, що є каталізатором глобалізації, дали можливість окремим регіонам країн брати участь у світовій конкуренції. Конкурентоспроможність регіону в умовах глобалізації характеризується готовністю реагувати на виклики світового ринку, здатністю до адаптації. Інноваційний потенціал регіону багато в чому визначає рівень конкурентоспроможності. Особливо варто відзначити, що розвинена інформаційна інфраструктура моніторингу є фактором національної інформаційної безпеки. Зокрема, ризики кібератак входять у десятку головних глобальних ризиків.

Висновки. Підводячи підсумок, слід зазначити, що вплив інформаційного складника займає чільне місце в забезпеченні результативності управління конкурентоспроможністю регіону. Водночас ефективна і розвинена інформаційна інфраструктура моніторингу в діяльності місцевих органів публічної влади регіонального рівня є базисом зростання інноваційної економіки регіону, у якій знання та інформація стають ключовими чинниками управління та виробництва, а концентрація та відтворення інформаційних ресурсів – їх перетворення на проривні антикризові технології реалізації генерального вектору сталого розвитку регіонів. Перехід до цієї формації стає критично важливим із позиції перспективи соціально-економічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності регі-

ональної й національної економіки в межах технологічного устрою, що формується згідно з Державною стратегією регіонального розвитку на 2021–2027 роки. Зокрема, це стосується також інформаційного забезпечення реалізації ряду конкурентних переваг України та її регіонів як подальшого розвитку великого ринку, що розвивається в Європі та має широкий спектр можливостей щодо зміцнення людського капіталу через використання вигідного географічного розташування та потужний транзитний та історико-культурний потенціал.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Богачев Ю.С., Октябрьский А.М., Попадюк Т.Г., Васильева Л.В. Институциональные механизмы поддержки инновационной экономики. *Вестник Финансового университета*. 2016. № 1 (91). С. 24–32.
2. Гранберг А.Г. Основы региональной экономики: учебник для вузов. 3-е изд. Москва : ГУ ВШЭ, 2003. 495 с.
3. Кьянг К., Росотто С., Кимура К. Экономические эффекты от распространения широкополосного интернета. Вашингтон, 2009.
4. Олинер С., Сайкель Д., Штирох К. Объясняя продуктивное десятилетие. *Материалы конференции ФРС США*. Вашингтон, 2008.
5. Підвисоцький В.Г. Формування та впровадження програм підвищення конкурентоспроможності територій: методичні матеріали. Київ : Леста, 2010. 64 с.
6. Портер М.Э. Конкуренция. Пер. с англ.: Учеб. пособ. Москва : Вильямс, 2000. 495 с.
7. Підвисоцький В.Г. Формування та впровадження програм підвищення конкурентоспроможності територій: методичні матеріали. Київ : Леста, 2010. 64 с.
8. Фатхутдинов Р. А. Оценка конкурентоспособности страны. *Промышленность России*. 2000. № 3. С. 62–67.